

OVISSHET OM FRIHANDELN

UNDER DE långvariga, i november-december förra året strandade förhandlingarna om ett västeuropeiskt frihandelsområde försökte fransmännen gång på gång vinna förståelse för sin s. k. décalage-ståndpunkt. Denna innebar, att frihandelsområdet inte skulle genomföras i samma takt som sexstatsmarknaden utan hela tiden förverkligas med en viss »fördröjning» jämfört med Romfördragets tidtabell. Därigenom skulle sexstaternas ekonomiska integration lättare kunna realiserar enligt planerna och inte löpa risken att luckras upp av de ur fransk synpunkt oroväckande anglosachsiska idéerna om en ökad samhandel inom ramen för en mera löslig association, som dessutom inte ålade sina medlemmar några betydelsefullare skyldigheter av politisk art.

Från Storbritannien och de övriga utanför de Sex stående länderna hävdades, att ett parallellt genomförande av frihandelsområdet och sexstatsmarknaden var absolut nödvändigt för att man överhuvud skulle få någon reda och ordning i det invecklade maskineriet. Dessutom skulle ett frihandelsområde, som hela tiden »traskade två steg efter» givetvis med-

föra en kontinuerlig diskriminering inom sexstatsmarknaden av de enbart till frihandelsområdet anslutna länderna. Då fransmännen därtill uppenbarligen i sina krav på décalage även innefattade möjligheten att vid en senare tidpunkt genomdriva ytterligare fördröjningar i tidtabellen för frihandelsområdet, hade de så gott som nått fram till det bekanta erbjudandet om slantsingling: »krona, jag vinner, klave, du förlorar».

Mot denna bakgrund har det sitt intresse att konstatera, att det handelspolitiska läget i Västeuropa idag just utmärks av att de franska önskemålen om décalage i praktiken håller på att förverkligas! Romfördragets bestämmelser har börjat fungera och de Sex beviljar fr. o. m. den 1 januari i år sig själva inbördes lättnader i fråga om både tullar och importkvoter. Vissa — men endast vissa — av dessa favörer har av de Sex utsträckts till medlemmarna av GATT och OEEC. Utsikterna för den närmaste framtiden ter sig »dystra» och läget är »förvirrat», som handelsminister Lange uttryckte sig i den svenska riksdagens utrikesdebatt.

Vilka utvägar står i det nu in-

trädda läget öppna? Kan överhuvud något göras eller har Sverige och övriga mindre OEEC-stater endast att tålmodigt vänta på att sexstatsmarknaden förverkligas och att därefter driva handel med en etablerad ekonomisk stormakt av nästan samma dignitet som USA?

Inom sexstatsmarknadens europeiska kommission har en rapport utarbetats angående en ev. multilateral association mellan de Sex och övriga OEEC-stater. Av vad som sipprat ut om denna rapport framgår, att den har litet att bjuda på, som skulle kunna tjäna som grundval för en överenskommelse om en dylik association, vilken således avses komma i stället för det förolyckade projektet om ett frihandelsområde. De Sex har numera en så mycket fördelaktigare förhandlingsposition än de övriga OEEC-länderna med de s. k. yttre sex i spetsen, att den kommersiella situationen måste inge Sverige och vissa andra länder i Västeuropa allvarliga farhågor. Det naturliga motdraget är uppenbarligen att brittena, skandinaverna, schweizerna, österrikarna och möjligen ytterligare några sinsemellan söker sig fram till åtminstone en gemensam förhandlingslinje inför de överläggningar som förestår, då de Sex så småningom slutfört sina interna diskussioner. Vissa resonemang av teknisk natur har redan ägt rum på ämbetsmanna- och expertplanet mellan de numera yttre sju (sedan Portugal sällat sig

till Storbritannien, Skandinavien, Schweiz och Österrike). I första hand undersöks förutsättningarna för ett begränsat frihandelsområde, omfattande de nämnda länderna med ca 80 miljoner innevånare. Det säger sig dock självt, att det slutliga målet måste vara ett närmare handelssamarbete omfattande *hela* Västeuropa med dess inemot 300 miljoner innevånare. Detta mål får aldrig tappas ur sikte.

Inför det hot mot sysselsättning och levnadsstandard, som är förordat med de nu begynnande och, om intet sker, successivt ökande svårigheterna för den svenska exporten till sexstatsmarknaden, har också den tanken väckts om inte eventualiteten av en svensk anslutning till Romfördraget vore värd att närmare undersöka. Man kunde ju tycka att detta vore en modest begäran, men den har icke desto mindre avvisats med tämligen stort eftertryck. Det är visserligen sant, att sannolikheten talar för att en dylik anslutning icke är en tänkbar, eller i varje fall icke en acceptabel utväg. Mot propån talar väl främst att Romfördraget förutsätter även en långtgående politisk integration, som svårigen torde kunna förenas med vår alliansfria linje. Vad en undersökning av villkoren för ett närmare samarbete med sexstatsmarknaden i första hand borde sikta till vore emellertid att klarlägga villkoren för den enligt Romfördragets artikel 238 förutsedda associationen

och icke den i närmast föregående artikel omnämnda direkta anslutningen. Om inte annat skulle därmed åtminstone viss klarhet skapas kring ett av de grundläggande delproblemen: är de Sex, dvs. i realiteten Frankrike, över huvud redo att för närvarande inleda närmare ekonomiska relationer med något utanförstående land eller är det, som bl. a. den engelske frihandelsministern Maudling direkt uttalat, snarare så att de Sex nu varken kan eller vågar ta itu med uppgiften att justera Romfördragets ömtåliga förhandlingskompromiss?

Till följd av den allmänna ovissheten beträffande det framtida västeuropeiska ekonomiska samarbetet har frågan om en gemensam nordisk marknad i viss mån kommit i ett förändrat läge. Metodiken i förberedelserna för en nordisk marknad har för övrigt markant skilt sig från den som kom till användning vid sexstatsmarknadens tillkomst. Då fattades beslutet praktiskt taget först, baserat på ett minimum av utredningar, något som direkt antyder att det härvidlag mera var fråga om ett politiskt avgörande än om ett ekonomiskt. En blivande gemensam nordisk marknad, vilken liksom sexstatsmarknaden tekniskt sett är en tullunion, har under nu mer än tio år så grundligt genomtröskats på utredningsplanet att allt som rimligen kan utredas i förväg också blivit utrett. Förutsättningen för en nordisk marknad har i de fram-

lagda rapporterna angivits vara, att ett västeuropeiskt frihandelsområde förverkligas. Det nu återstående problemet, innan frågan slutligt avgöres, är följaktligen vilka återverkningar på Sveriges möjligheter att komma till någon form av uppgörelse med sexstatsmarknaden, som skulle kunna bli en följd av att den nordiska marknaden genomfördes.

Till förmån för ett positivt beslut talar icke minst, att därmed utvecklingen mot allt närmare ekonomisk integration i Europa klart dokumenteras även utanför de Sex. Hur egendomligt det än kan tyckas är det den negativa effekten av ett misslyckande för planerna på en nordisk marknad som minst lika starkt som något annat argument talar för en nordisk tullunion idag. Psykologiskt och förhandlingstaktiskt skulle ställningen gentemot de Sex påtagligt försvagas, om planerna måste skrinläggas. En nordisk union skulle jämte Storbritannien utgöra kärnan i det förhandlingsblock, som ovillkorligen måste bildas, om icke sexstatsmarknaden helt skall kunna diktera villkoren för den framtida västeuropeiska handeln.

En ofrånkomlig förutsättning för ett beslut nu om en nordisk marknad är emellertid, att anslutningen till tanken är någorlunda allmän i samtliga nordiska länder och att den gemensamma marknaden sålunda redan från början möts med tillförsikt och förtroende.

En nordisk marknad som kommer till stånd mot exempelvis det norska näringslivets och det danska Venstrepartiets bestämda önskan lider av så stora inneboende svagheter, att den knappast kan väntas fungera tillfredsställande.

Stora och svåra uppgifter väntar under det kanske mångåriga förhandlingsskede, som nu förestår, sedan de ursprungliga planerna på ett frihandelsområde icke kunnat realiseras. En nordisk mark-

nad, som ju även skulle tjäna till att bringa Finland närmare de övriga nordiska länderna, ett eventuellt begränsat frihandelsområde omfattande ett antal stater med Skandinavien och Storbritannien i spetsen, bilaterala eller multilaterala tillfälliga överenskommelser mellan de Sex och övriga OEEC-stater, samtliga är de endast steg på vägen mot det eftersträfvärdade slutmålet: västeuropeisk frihandel.